

ЄВРОПА БЕЗ БАР'ЄРІВ

УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИЙ МІГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР

Український внесок до міграційної
карти ЄС на прикладі Іспанії

КИЇВ-2012

УДК 316.4:314.15](477+460)
ББК 60.54(4Укр)+60.54(4Ісп)
У45
ISBN 978-966-8875-86-1

Пропоноване видання містить результати дослідження «Українсько-іспанський міграційний вектор: переваги та ризики в контексті візової лібералізації», проведене експертами Європи без бар'єрів у співпраці з Центром міжнародних зв'язків, Барселона (CIDOB) у 2011 — 2012 роках, що об'єднали зусилля в напрямку формування компетентного сприйняття українського внеску в міграційну карту Європи.

Видання містить висновки експертів щодо ролі та місця української громади у суспільному та економічному житті Іспанії, наведено приклади взаємних стереотипних уявлень іспанців та українців, ступінь впливу української громади на соціально-ціннісні параметри іспанського суспільства. Запропоновано рекомендації та шляхи покращення репрезентації внеску України у іспанське та загалом європейське суспільство

**Українсько-іспанський міграційний вектор.
Український внесок до міграційної карти ЄС на прикладі Іспанії**

Інформаційно-аналітичне видання

Автори та консультанти дослідження:

Ірина Сушко, Елена Санчез-Монтіяно, Оскар Лопез-Каталан,
Мар'яна Кузьо, Олександр Сушко, Ольга Супруненко

Організатори та партнери дослідження:

Громадська ініціатива «Європа без бар'єрів» (Україна)
Центр міжнародних зв'язків, Барселона (CIDOB)

Переклад: Лілія Левандовська

Видання та друк ТОВ «Вістка», наклад 1000 примірників

Дослідження виконувалось в рамках проекту:

«Українсько-іспанський міграційний вектор: переваги та ризики в контексті візової лібералізації Україна-ЄС» за підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження»

Громадська ініціатива «Європа без бар'єрів»
Веб-сайт: www.novisa.org.ua
м. Київ, вул. Володимирська, 42, офіс 21
Тел/факс: 38 (044) 238 68 43

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОБОЧІ ВИСНОВКИ	5
УКРАЇНСЬКІ МІГРАНТИ В ІСПАНІЇ:	7
Загальний огляд.	10
Сприйняття українського населення	22
Організована участь (рівень інтегрованості українців у іспанське суспільство)	28
Висновки та рекомендації	34
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ В ІСПАНІЇ.	37
Соціально-статусний склад. Причини виїзду за кордон та практична організація імміграції українських громадян.	46
Правовий статус українців в Іспанії та мета їх перебування. . . .	47
Соціально-економічні проблеми українських мігрантів	55
Плани українських мігрантів на майбутнє	57
Висновки	65

ПЕРЕДМОВА

Традиційні уявлення про українських «заробітчани» в Європі, що вкорінені в реаліях 90-х років, досі грішать стереотипами про безправних і знедолених, які мріють виїхати будь-куди, щоб отримати будь-яку роботу за будь-які гроші. Пропоноване у цьому виданні дослідження недвозначно вказує, що реальність змінилася і продовжує змінюватись.

На прикладі Іспанії, країни з однією з «наймолодших» українських діаспор (20 років тому в цій країні не було української громади), можна ознайомитись із еволюцією української присутності в суспільствах «старої Європи»: еволюції в напрямку від стихійного, переважно нелегального заробітчання до повноцінної складової сучасного багатоетнічного іспанського (і ширше — європейського) суспільства.

Проект, в рамках якого здійснене дослідження, є спробою налагодження сталої комунікації між громадськістю та експертами з України з одного боку, та лідерами української громади в Іспанії з іншої. Крім того, цей проект також є одним із перших прикладів співпраці українських (Європа без бар'єрів) та іспанських (CIDOB, Барселона) аналітичних центрів, в рамках якого відбувається не лише знайомство фахівців, але й спроба знаходження спільного погляду на феномен міграції великих національних громад, що є актуальною, і навіть гострою темою для сучасної Європи.

Ініціатори сподіваються, що результати проекту вплинуть на формування цілісного і адекватного уявлення про роль і місце «українського фактора» на міграційній (та ширше — суспільній) карті сучасної Європи, та сприятимуть укоріненню погляду на українське суспільство як органічну і невід'ємну складову суспільства європейського.

«Європа без бар'єрів»

РОБОЧІ ВИСНОВКИ

Приклад Іспанії ілюструє еволюцію української присутності в суспільствах «старої Європи» в напрямку від стихійного, переважно нелегального заробітчанства до повноцінної складової сучасного багатоетнічного іспанського (і ширше — європейського) суспільства.

Наступні фактори сприяють продовженню міграційних процесів між Україною та Іспанією: по-перше, культурна спорідненість та загальне позитивне сприйняття міграції з України та самих мігрантів в суспільстві Іспанії; по-друге, фактори, що стимулюють міграцію з країни походження до країни призначення (соціальна та економічна ситуація, доступ до ринку праці, наявні мережі мігрантів).

В той же час, з огляду на кризу, існуюче та майбутнє становище значної частини українських мігрантів виглядає непевним. Наразі не спостерігається значного збільшення кількості мігрантів, що прибувають, але потоки не припинились.

Оскільки налаштованість на легальну працю і легальне перебування є домінуючим серед усіх груп українських мігрантів в Іспанії, побоювання щодо значного зростання нелегальної міграції (зокрема в контексті майбутнього скасування віз для короткострокових візитів) можна вважати перебільшеними.

Позитивною тенденцією можна вважати збільшення кількості осіб, котрі отримали дозвіл на перебування та працевлаштування на території Іспанії, що віддзеркалює чітко виражений попит на легальну працю, і певну готовність місцевого уряду йти на зустріч такому попиту.

Вихідці з України у переважаючій більшості не становлять загрозу для громадської безпеки Іспанії, натомість їх можна розглядати як міграційний ресурс для іспанського ринку праці, що відповідає його реальним потребам.

Подвійна культурна модель мігрантів становить особливу цінність. Збереження традицій та мови може стати важливим в процесі розвитку другого покоління мігрантів та відносин між країнами походження та призначення мігрантів.

Існує потреба якісних та кількісних змін в процесі обміну та розвитку відносин між Україною та Іспанією на усіх рівнях (культурному, економічному, та ін.), необхідність винесення відносин на новий рівень всеохоплюючого організованого (інституалізованого) обміну.

Щодо мігрантів, які перебувають в Іспанії тривалий час, важливо розпочати дебати щодо визнання політичних прав та форм політичної участі.

**Елена Санчес-Монтіяно¹
та Оскар Лопес-Каталан²**

УКРАЇНСЬКІ МІГРАНТИ В ІСПАНІЇ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД, СПРИЙНЯТТЯ ТА ОРГАНІЗОВАНА УЧАСТЬ

Вступ

Серед основних груп мігрантів, що проживають в Іспанії, українці представляють перший потік міграції з країн Центрально — Східної Європи, що не є членами ЄС (після вступу Румунії та Болгарії до ЄС у 2007 р.). Тим не менше, для суспільства Іспанії вони представляють одну з найменш відомих та непомітних спільнот. В іспанському суспільстві не існує чіткого уявлення про українців, а формальні відносини між українськими мігрантами та органами влади і суспільством Іспанії та Каталонії не встановлені. Бракує інформації та систематичного дослідження (в політичному чи науковому контексті) умов проживання українців, розвитку міграційних процесів з України та їх основних характеристик.

Метою даного дослідження є вивчення ролі та місця української спільноти і її окремих сегментів у соціальному та економічному житті Іспанії (та Каталонії), розглянути відповідну політику щодо мігрантів. Таким чином, даний звіт аналізує три основні питання. Перше стосується загального огляду спільноти українців

1 Елена Санчес-Монтіяно є науковим співробітником Центру міжнародних зв'язків, CIDOB, Барселона.

2 Оскар Лопес-Каталан є дослідником у Групі міжкультурних відносин та соціальної маргіналізації GRIM-GRAFO (Автономний Університет Барселони).

в Іспанії та її демографічних характеристик, їх легального статусу та еволюції міграційних потоків, соціально-економічного статусу мігрантів (динаміки, секторів працевлаштування), а також впливу мігрантів на сучасні соціальні рухи в Іспанії та Каталонії. Друге питання стосується теми сприйняття іспанцями українського суспільства та міграції.

Третє питання охоплює процеси асоціації, самоорганізації та інтеграції, а також відносини між українською спільнотою (в індивідуальному порядку та колективно) та органів влади різного рівня (місцевими, регіональними та національними), включаючи не тільки політику Іспанії щодо зовнішньої міграції, але і інші форми відносин, наприклад, соціальна підтримка та фінансування спеціальних програм. Саме тому, даний звіт, з одного боку, спрямований на вивчення спільноти українських мігрантів в Іспанії, а з іншого, передбачає аналіз впливу міграції з України та відповідну реакцію суспільства Іспанії.

Дослідження структуроване відповідно до таких цілей: спочатку подана презентація контекстуального та демографічного підходу, далі проведено аналіз сприйняття та уявлень про міграцію з України, в кінці — аналіз інституційного та асоціативного процесів. Висновки та рекомендації для удосконалення міграційної політики України та Іспанії, шляхів покращення іміджу української спільноти як невід'ємної частини іспанського (та європейського) суспільств, наведено в кінці дослідження.

Методологія

Для досягнення цілей дослідження використано різні методологічні підходи. Насамперед, вторинні дані використовуються для контекстуалізації демографічних аспектів українського населення та міграційних процесів до Іспанії. В цьому аспекті, використовувались дані місцевого перепису населення в Іспанії (Національний Інститут

Статистики, (INE)) та інші джерела, наприклад, Національне опитування щодо імміграції (INE), проведене у 2007 році.

По-друге, для вивчення питань, пов'язаних зі сприйняттям іміджу української діаспори, брались до уваги результати даних барометру CIS (Громадська думка Іспанії).

По-третє, було проведено якісний аналіз змісту ЗМІ (сегментів, що стосувались України, тем, які найчастіше висвітлювались, частоту згадувань). Дані проаналізовані за допомогою програми ATLAS.ti, з використанням матеріалів провідних газет Іспанії за останні три місяці.

По-четверте, проведено десять глибинних інтерв'ю з іспанськими експертами, що мають відповідні знання про українську спільноту в Іспанії; з науковими експертами з питань міграції, політичними діячами на місцевому, регіональному та державному рівнях та асоціаціями (товариствами) українців. Інтерв'ю проводились в березні-травні 2012 року.³

Особлива увага в дослідженні була зосереджена на Каталонії, як одній з територій, на якій сконцентрована значна кількість представників української спільноти Іспанії. Такий методологічний підхід надає можливість порівняти різні рівні концентрації українського населення (невеликі міста в порівнянні з великими, зокрема Гісона та Барселона⁴, які виступають цікавими прикладами для аналізу, в контексті загальної кількості мігрантів).

3 В ході дослідження було опитано експертів Мігеля Паяреса та Ренату Ходслену, представників з наступних установ: Міської ради Барселони, Міської ради Гісони, Районної Ради Сагарри та Уряду Каталонії; представників наступних асоціацій: Центру української культури, Асоціації слов'ян Сагарри, Асоціації Схід-Захід, Асоціації українців «Червона калина». Ми також висловлюємо вдячність за співпрацю Службі зайнятості Каталонії та Посольству Іспанії в Києві.

4 Гісона є другим за кількістю населення містом в районі Сагарра, провінції Льейда (Каталонія, Іспанія). Відповідно до офіційних даних в Гісоні проживає 1.112 тисяча українців Серед загального населення чисельністю 6.804 тисяч осіб, 3.454 з яких — іноземці. Барселона — столиця Каталонії, населення — 1.619.000 людей, 2.887 тисячі з них — українці.

Загальний огляд та демографічні характеристики

Демографічна структура української спільноти в Іспанії і міграційних потоків з України є різноплановою та гетерогенною, як і інші характеристики, зокрема трудова інтеграція, рівень освіти та легальний статус. Як далі буде продемонстровано, деякі з цих аспектів є більш диверсифікованими порівняно з іншими групами мігрантів в Іспанії.

Сучасна демографічна структура української спільноти в Іспанії в контексті вікового та статевого розподілу, зазнала різких змін, зокрема у порівнянні з 2001 роком. По-перше, спостерігається чітка еволюція в напрямку присутності осіб старшого віку: якщо в 2001 році основними групами були мігранти віком 25 та 34 років, то в цій структурі тепер існує баланс більш рівного вікового розподілу, а найбільш чисельні групи мігрантів налічують осіб віком 30 та 44 років.

Разом з цим, спільнота все ще залишається молодою: наприклад, у 2001 році налічувалось близько 45% мігрантів віком від 20 до 35 років, а у 2011 мігранти даного віку склали близько 28% спільноти. Також відбулось помітне збільшення кількості дітей віком до 4 років та підлітків віком від 15 до 19 років, разом з цим, і значне зростання кількості осіб старшого віку, в основному віком 50-64 років. Така ситуація загалом демонструє природну еволюцію населення впродовж 10 років, що зумовлена процесами об'єднання сім'ї через декілька років постійного проживання на території Іспанії.

По-друге, ці процеси, здійснили вплив на зміни у гендерній структурі: на перших стадіях міграції спостерігалась значна кількісна перевага чоловіків. Ситуацію поступово змінило прибуття жінок (через процеси воз'єднання чи інші мобілізаційні можливості). В результаті, наразі помітний невеликий гендерний дисбаланс: на даний час в Іспанії присутня більша кількість жінок, ніж чоловіків, особливо активного віку від 25 до 39 років.

Протягом останнього десятиліття міграційні потоки з Східної та Центральної Європи до Іспанії були одними з ключових мобілізаційних процесів між Європейським Союзом та країнами-сусідами, здійснюючи значний вплив як і на країни, звідки прибували мігранти, так і на суспільство Іспанії. В даному контексті спільнота українців в Іспанії була і залишається (слідом за нею іде Польща) третьою за розмірами спільнотою мігрантів з країн Центрально-Східної Європи, після Румунії та Болгарії.

Якщо брати до уваги загальну кількість мігрантів з п'яти країн цього регіону (включно з Росією), а це — 1.264.071 людей, українські мігранти у цьому сегменті складають 6.83%. Ця цифра невелика в порівнянні з найбільшою східноєвропейською спільнотою в Іспанії — на кожного українця припадає 10 румунів.

До початку останнього десятиліття Іспанія не була одним з найбільш популярних пунктів призначення в контексті міграційних процесів, що розпочались в Україні з 1994 року після внесення змін до політики міграційного контролю (Malynovska, 2006; наведено у Hosnedlova and Stanek, 2010). Ситуація змінилась близько 1999-2000рр., коли Іспанія, як і інші південноєвропейські країни, наприклад, Італія та Португалія (Baganha et al., 2010), перетворились на популярні країни для мігрантів.

В будь-якому випадку, відповідно до графіку, поданого нижче, присутність українців в іспанському контексті постійно зростала починаючи з 2000 року і до 2006 року, з особливим збільшенням у 2004 та 2005 роках. Ситуація не є показовою для української спільноти, оскільки така ж схема спостерігається і серед більшості основних груп мігрантів в Іспанії, але для демонстрації масштабу зростання, потрібно зазначити, що за 6 років українська спільнота зросла з 1.646 до 69.893 тисяч осіб.

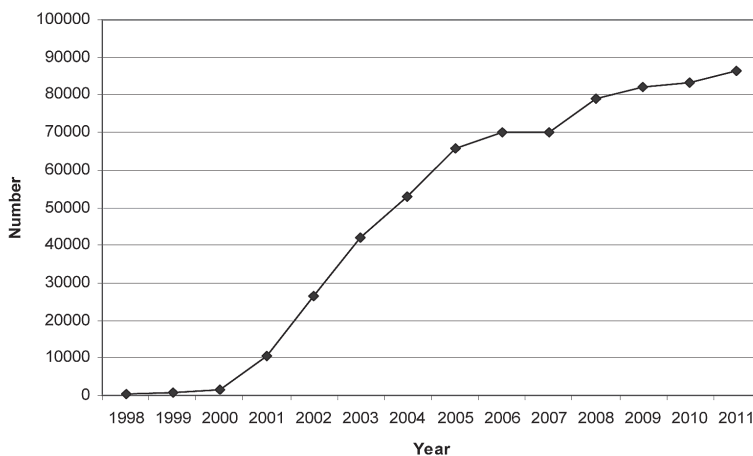
Згідно офіційних даних, в Іспанії проживають 86.316 тисяч українців, 17.071 тисяч з них (19.77%) живуть в Каталонії, яка є другою

за розмірами територією з українським населенням після Мадриду (22.94%).

Малюнок 1. Українське населення в Іспанії, період 1998–2011 р.

З однієї сторони, варто зазначити, що період між 2005-2007 роками став для українських мігрантів періодом посиленого процесу регуляризації з боку уряду Іспанії, а це в деяких випадках негативно вплинуло на помітність спільноти.

З іншого боку, схеми повернення протягом останніх чотирьох років (2008-2012) не відображені в національному переписі населення, хоча у 2008 році спостерігається уповільнення потоків з певним відновленням їх у 2011 р. Як зазначив один з опитаних експертів, знизилась не тільки «пряма міграція», але і значно скоротились процеси возз'єднання сім'ї, принаймні в конкретних випадках.

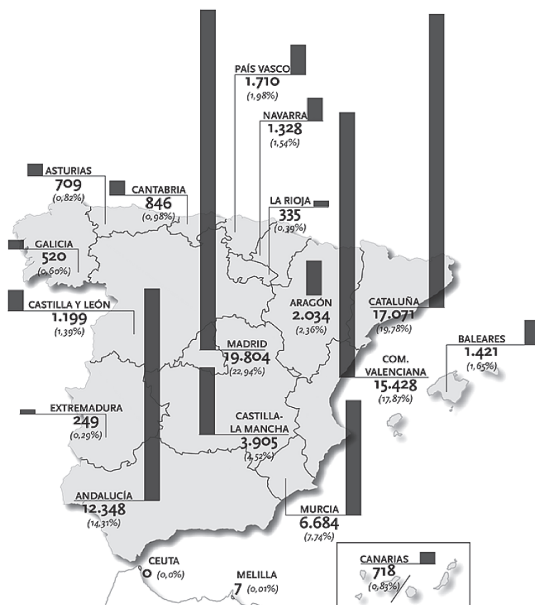
Загалом чоловіки намагаються привезти сюди дружин та дітей.[...] Звичайно, для возз'єднання сім'ї існують економічні стандарти, яких потрібно досягнути, щоб підтримувати свою родину. Пізніше жінки намагаються влаштуватись на роботу або на мовні курси. Цього року [2012] ми опрацювали 17 звітів, а минулого року — 54. Порівняно з 2010 роком, коли ми подали 97... Так, кількість знизилась. Це спричинено кризою. Можливо, чоловіки також стали більш обережними у випадку, якщо щось станеться з їх роботою чи якщо виникнуть інші проблеми. (Опитаний 6, політичний діяч; 27/03/2012)

Дехто повернувся, в деяких випадках вони не визначились, що робити в Іспанії, в інших випадках вони не знали, що саме робити в Україні. [...] Але коли вони (українські трудові мігранти, — правка редактора) відвідують Україну, вони думають: «Як я повинен виживати з максимальною зарплатою в 300 євро?» Ціни в Україні майже такі, як в Барселоні, але зарплати складають лише третю чи четверту частини. Багато людей без роботи, щодо повернення.....то краще залишатись тут (в Іспанії, — правка редактора), де є більше можливостей знайти заняття, знайти своє місце. (Опитаний 7, Асоціація; 19/04/2012).

УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИЙ МІГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР
Український внесок до міграційної карти ЄС на прикладі Іспанії

Мапа 1. Українське населення за регіонами

Джерело: INE, 2011. Власне напрацювання

В п'яти регіонах спостерігається найбільша концентрація українців, як в абсолютних цифрах, так і в кількісному співвідношенні (відповідно до загального населення українського походження в Іспанії). Мадрид, Каталонія, Валенсія, Андалузія та Мурсія налічують 82.64% населення українців в Іспанії.

Серед десяти муніципалітетів Іспанії, до яких прямують мігранти з України є: Мадрид та Марбелла (Андалузія); Торрев'еха (Валенсія); і Мурсія; найменше місто — Торрев'еха з населенням 102.136 тисяч осіб.

Є декілька муніципалітетів, де представники української громади кількісно переважають представників інших груп мігрантів. Зазвичай це не поодинокі випадки, а частина процесу поселення на ширшій території, наприклад, провінції Льейда (Каталонія) або Альбасете (Валенсія). Важливо підкреслити, що 6 з 10 муніципалітетів, з більш помітною присутністю українських мігрантів, знаходяться на території Каталонії.

Наведені дані складають загальну картину, за якою ми можемо визначити міста з низькою чи високою концентрацією українського населення (переважно сільська та міська місцевість відповідно).

Це також зумовлює потребу аналізу явища міграційних ланцюгів, які зазвичай розпочинаються з одного чи декількох містечок, що знаходяться недалеко один від одного, які поступово «відкривають» економічні та соціальні можливості для прибуття та інтеграції нових людей. Як зазначає один з опитаних експертів, цей процес є досить типовим, хоча і не винятковим для українського населення в Іспанії, зокрема в Каталонії, куди прибувають мігранти, переважно із Західної України:

Так, загалом, більшість українських мігрантів, які тут проживають, приїхали із Західної України [...]. Так, цей процес має клановий характер. Очевидно, що вони(мігранти, — правка редактора) походять з одного міста, чи містечка, селища. Деякі прибувають тому що, наприклад, хтось вже тут адаптувався, і зможе допомогти іншим в інтеграції.

(Опитаний 7, Асоціація;19/04/2012)

Проте, всі офіційні дані щодо українського населення в Іспанії можуть відрізнитись від реальних і їх потрібно розглядати як умовні, адже пропорції можуть бути дещо іншими, оскільки, як відзначають Hosnedlova і Stanek (2010), як і у випадку інших спільнот, деякі мігранти не мають змоги або не бажають реєструватись під час місцевого перепису населення. В такому випадку цифри не

відображають загальну кількість українців в Іспанії,⁵ і не враховують інші схеми мобільності чи циклічної міграції (ВМР, 2011: 41). Це є викликом під час аналізу реального впливу міграції з України в Іспанію, а також часто зумовлює невідповідність кількісних даних, що може мати негативний вплив на політичні підходи, оскільки цифри можуть використовувати з метою політичного маніпулювання чи в інших інтересах.

Важливо наголосити й на інших аспектах, зокрема пов'язаних з легальним статусом мігрантів, а саме в'їздом та проживанням на території Іспанії. Як і у випадку з іншими країнами та спільнотами, легальний статус тривалих міграційних рухів з України до Іспанії чітко регулюється візовими процедурами. Цікаво, що кожна десята шенгенська віза видається українцям (Kuzio and Hamilton, 2012: 18) і що на даний момент Україна перебуває на другому місці серед країн, де видається найбільше короткострокових віз (замість багаторазових) до Іспанії, зокрема 53.049 тисяч у 2011 році (Візова статистика за 2011 рік, Відділ Внутрішніх справ, Європейська Комісія).

Згідно відповідей, отриманих під час інтерв'ю та даних Посольства Іспанії в Україні, в процесі видачі віз та на етапі подання документів на візу, все ж відбулись позитивні зміни. Відповідно до даних Посольства Іспанії в Україні, в 2011 році кількість віз, виданих громадянам України, збільшилась вдвічі, а рівень відмов наразі нижче 1,5%, що є найкращим показником серед представництв держав ЄС⁶. Візи видають протягом 5 днів максимально, і за останні 2 роки від Міністерства закордонних справ України не надійшло жодних претензій щодо візової практики. Однак залишаються проблеми недостатньої інформації, недовіри чи необхідного виконання економічних вимог,

5 Деякі експерти відзначають різницю з реальними даними, озвучуючи перебування 250.000 тисяч українців в Іспанії (ВМР, 2011:58).

6 Автори наводять інформацію щодо низького рівня відмов, посилаючись на дані Посольства Королівства Іспанія. В той час, як згідно офіційних даних Європейської Комісії, рівень відмов іспанського консульства за 2011 рік склав 5%

що зумовлюють перешкоди мобільності українців. Наприклад, один з опитаних зазначає:

Насправді, ситуація децю покращилась на даний момент; оскільки раніше посольство могло відмовити вам у візі без будь-якої очевидної причини. Люди мусили показувати свої зарплати... При цьому, я не говорю про осіб, які прагнули емігрувати, я говорю про тих, хто просто хотів подорожувати і мав на це достатні фінансові кошти, щоб поїхати туди (до Іспанії), дивно, але таким людям також могли відмовити у візі. Або, наприклад, подружжя пара подала документи, і чоловік отримав візу, а дружина — ні, при цьому у них не було намірів емігрувати. Ми сприймали посольство як щось агресивне; [...] де Вас навіть могли принизити, але, гадаю, — це вже змінилось. Вже не чути про такі речі. Я вважаю, що зміни з'явилися десь 4-5 років тому; коли розпочалися розмови про Євро 2012, що ми повинні бути відкритими до Європи та більше сприйматись як європейці
(Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

Звичайно, суворі візові вимоги пов'язують із типом віз та вимогами робочого ринку в Іспанії. В той же час, труднощі пов'язані й з іншими причинами. Наприклад, як зазначалось в більшості інтерв'ю, все ще існує процес «візового шопінгу», який передбачає в'їзд на територію Шенгенської зони через Польщу чи Угорщину (а пізніше до Іспанії та інших країн).

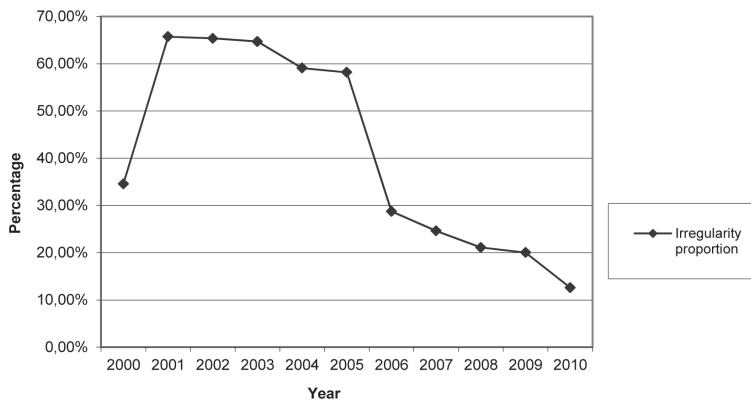
Існує багато «маленьких «вікон» для поїздок за кордон. Наприклад, для в'їзду до Іспанії та інших країн люди використовували польські візи. Діючі мережі та групи організують нелегальний переїзд. Вони вас везуть в автобусі чи машині і на кордоні дають комусь хабар. Тоді ти потрапляєш в Шенгенську зону і все.
(Опитаний 7, Асоціація; 19/04/2012)

Таким чином, якщо брати до уваги легальне перебування, варто зазначити, що з 2001 року випадки нелегального перебування українських мігрантів значно скоротились, зниження особливо помітне в 2005-2006 роках (у результаті регуляційних процесів, проведених іспанським урядом весною 2005 року). Як ми можемо бачити на малюнку нижче, протягом інших періодів ця пропорція також значно знизилась, наприклад, в 2010 році.

Малюнок 2. Пропорції нелегального в'їзду 2000–2010рр.

Джерело: INE, 2011. Власне напрацювання

Як і у випадку з іншими групами мігрантів, основною причиною нелегального перебування є ситуація, коли мігранти залишаються на території після закінчення терміну дії візи (переважно короткострокової). Проте, як зазначили декілька опитаних осіб, оскільки законодавство Іспанії дозволяє регуляризацію після трьох років перебування на території, така схема часто використовується невеликою часткою тих українців, які все ще перебувають в нелегальному статусі.

Коли ми говоримо про доступ до ринку праці для українських мігрантів, то слід зазначити, що порівняно з іншими групами мігрантів, українці мають вищий рівень освіти. Саме тому, відповідно до результатів інтерв'ю, вони складають вищий відсоток підприємців та високопрофесійних працівників, порівняно з іншими групами мігрантів. Як зазначив один з експертів під час опитування:

Українці не тільки працюють на інших, вони більш підприємливі (будівництво, метал), ніж інші спільноти. Їм вдалось розподілитись серед інших секторів виробництва»

(Опитаний 9, Експерт; 24/04/2012)

Загалом це впливає на диверсифікацію робочої сили. Проте, як і в випадку з іншими групами мігрантів (згідно даних ENI, 2007) все ще існує концентрація в певних секторах економіки: будівництво, домашня робота чи сільське господарство, тощо. В цих та інших секторах, певною мірою, присутня значна частина нелегальної робочої сили. Такий розподіл, з невеликими відмінностями, все ще був помітним протягом 2009-2010рр. (Rajares, 2010: 88-89) і також зустрічається в регіоні Каталонії: відповідно до даних щодо пошуку роботи, поданих Службою зайнятості Каталонії SOC (які також демонструють як економічна криза вплинула на українських мігрантів), 44% становили низько кваліфіковані працівники (в різних секторах), 24% працювали на будівництві та схожих секторах, а 14% в сфері послуг.

Дані з Каталонії, а також загальні дані по Іспанії також підтверджують наявність гендерного розподілу між секторами, а саме перевагу жінок в секторах обслуговування і домашніх послуг. На цьому потрібно наголосити, адже така ситуація впливає на інші аспекти міграції, зокрема, на інтеграцію загалом (наприклад, у жінок, які працюють в секторі домашніх послуг, кращі мовні навички, оскільки у них ближчі контакти з іспанським населенням, ніж у чоловіків, які

працюють на будівництві, зазвичай у групах мігрантів з України чи інших країн).

Також потрібно відзначити, що економічна криза по-різному вплинула на працевлаштування українців. З одного боку, економічні сектори, в яких традиційно працювали мігранти, наприклад будівництво, зазнали відчутно негативного впливу, хоча завдяки нелегальному працевлаштуванню в деяких з цих секторів вдалось зберегти певну кількість робочих місць. Як зазначає експерт:

Так, в основному в секторі будівництва... жінки не відчули негативного впливу; хоча, тут (в Іспанії) це залежить від іспанських працедавців. Якщо криза справді вплинула на них, тоді звичайно, вони не будуть платити такі ж зарплати, як колись, не будуть наймати нових працівників. Тобто тут все залежить від більшості населення, але так, я можу сказати, що саме чоловікам складно знайти роботу, в той час як жінки все ще працюють.
(Опитаний 1, Експерт; 21/03/2012)

З іншої сторони, криза також більше позначилась на становищі високопрофесійних працівників порівняно з іспанськими. Як вже зазначалось, така ситуація в загальному пов'язана з процесами повернення:

Саме тому криза мала негативний вплив на професійні сектори; тому що немає роботи... немає робочих місць, тому що працівники на найпростіших посадах є все ще нелегальними, так би мовити. Через кризу звільнили працівників, які працювали офіційно, а з іншого боку це створило хаос у роботі. Вони відчули негативний вплив кризи значною мірою, і багато з них вирішили повернутись, оскільки в більшості там все ще були сім'ї, яким вони допомагали; в Україні також ішла підготовка до Євро 2012,

в межах якої уряд провів успішну кампанію, спрямовану на повернення українських громадян з-за кордону, щоб вони мали змогу використати отриманий досвід і допомогти у проведенні підготовки вдома. Саме в цей час деякі, не можу сказати, що багато мігрантів, повертались, або на певний час, або назавжди, але вони говорили про повернення додому. Саме тому ми не говоримо про масовий рух, але очевидно, що існують випадки повернення додому.

(Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

Тим не менше, відповідно до даних, отриманих у різних інституціях, рівень запитів щодо соціальних послуг є надзвичайно низьким в обох контекстах, як це засвідчили інтерв'ю з політичними діячами у великих та маленьких містах:

Потрібно багато зусиль, щоб люди з України звертались до соціальних служб. Коли вони звертаються, то роблять це через службу юридичної підтримки, а не соціальної служби чи курси, і т.д. Тепер ми помічаємо чимало сімей, які не мають роботи, але дотепер вони до нас не звертались. Вони приїхали сюди, працюють, це освічені люди, але їм не були потрібні наші послуги. Можливо зараз... але у них не було намірів використати ці послуги, оскільки курси каталонської мови, наприклад, діяли завжди, а вони про них не запитували. Коли хтось приїжджає, ми демонструємо гостинність, надсилаючи вітальний лист із запрошенням приєднатись до асоціацій, але не багато людей погодились на участь. У них не було потреби у розвитку зв'язків і відповідно по-своєму вони видаються більш самостійними. Тепер вони розпочинають співпрацю в сфері певних послуг, наприклад, легальної підтримки чи порад щодо возз'єднання сім'ї.

(Опитаний 5, Політичний діяч; 27/03/2012)

Сприйняття українського населення

Різниця між невеликими (з більшою скупченістю мігрантів) та більшими (з нижчим рівнем концентрації мігрантів) містами стала важливим елементом для аналізу сприйняття міграції з України в Іспанії. Основним припущенням при аналізі сприйняття українців є наявність різниці у кількості та концентрації мігрантів:

У більших містах (таких як Барселона), в яких українці складають невелику частку населення мігрантів та загального населення, імідж українців переважно формується на основі публікацій в ЗМІ, а також через асоціації з ширшими категоріями мігрантів. Таким чином, українська громада є переважно непомітною або має загальний позитивний імідж, хоча, нерідко, існуючі характеристики деколи помилково пов'язують з групами інших мігрантів, — вихідцями східноєвропейських країн, що нерідко мають негативний імідж. Не дивлячись на те, що в Іспанії проводились схожі дослідження щодо інших груп мігрантів, залишається надзвичайно складно отримати конкретні дані щодо сприйняття, уявлення чи ставлення іспанського суспільства до українського населення.

Певні висновки можна зробити на основі звітів, що стосуються даної теми. Наприклад, відповідно до звіту CIS (2010 р.), 1.2% носіїв громадської думки Іспанії продемонстрували виражену симпатію до «східних націй», в той час як 2.2% виражають негативне ставлення. Навіть якщо ми не можемо виокремити конкретні дані щодо України, ці цифри різко відрізняються від даних щодо населення з Румунії: тільки 1.66% опитаних виражають симпатію, в той час як 16.35% виразили антипатію. Це може підтвердити припущення про певну непомітність українського населення в Іспанії, та зумовлюватись відсутністю чіткого уявлення про українську спільноту серед іспанців. В той же час, це також може означати існування дещо негативного сприйняття, зумовленого занесенням до загальної категорії «східна міграція», до якої входять мігранти з Румунії та Болгарії.

Разом з цим, за результатами дослідження 2003 року, «росіяни та інші представники пострадянського простору» отримали оцінку в 5.9 балів за 10-бальною шкалою, трохи вищу, ніж «східні європейці» (5.8) та представники спільноти «південноафриканці (марокканці та ін.)», які отримали нижчу оцінку із балом 5.3 (див. Sanchez-Urios (2007:484)).

По-перше, триває процес «розчинення» у ширшій категорії «східних європейців» та асоціації з певними спільнотами. Це особливо помітно у публікаціях преси про Росію⁷; це також неодноразово згадували опитані експерти.

По-друге, хоча й існує велика кількість новин про Україну (390 згадувань за останні три місяці), менше, ніж 5% з них прямо стосувались українських мігрантів в Іспанії. Розділи новин про Україну включали: спорт (35,62%), інше (22,39%), суспільство (10,43%), міжнародні новини (10,43%) та культуру (5,85%)⁸. В поодиноких випадках чітко згадувались українці в Іспанії, але їх присутність часто пов'язувалась із негативними явищами (мафія, проституція, гендерне насильство та ін.), що зазвичай асоціюються із ширшими категоріями мігрантів чи іншими національностями.

Я не думаю, що існує тільки одне сприйняття; їх є більше, чи не так? Щодо українців склався як позитивний, так і негативний імідж. Позитивний імідж створюють керівники, які їх наймають, тому що українці — працюючі, вони не створюють проблем, вони є надійними та відданими. Вони також відповідальні та освічені... Але знову ж таки, спільнота українців не є досить

7 Наприклад, беручи до уваги ключові слова (не враховуючи артиклів, дієслів та ін.) слово «Росія» опинилось на 13 місці серед найбільш згадуваних, «Путін» — 14, «Москва» — 29.

8 Велика частка новин про спорт влітку 2012 року насамперед стосувалась Євро 2012. Інші новини включали інформацію про погоду, шахи, тощо. Більшість новин про українське населення в Іспанії зустрічалась в розділі «Суспільство».

помітною. Для суспільства Іспанії це не є так важливо, хоча... Також у засобах інформації, з'являються новини, що вони організують фестивалі, але з іншого боку, формується негативний імідж через новини про українця, який вбив свого колегу чи про торгівлю людьми чи про мафію. Часто ми посилаємось на негативний імідж, часто люди помилково сприймають українців за росіян. Насправді мафія походить з Росії. Також існує різниця у гендерному сприйнятті. Так, жінки часто асоціюються з проституцією та торгівлею людьми. А чоловіки асоціюються з мафією.

(Опитаний 1, експерт; 21/03/2012)

Вони змішуються (з іншими спільнотами), але не зливаються. Також існує тема.. людей зі Сходу, і дуже болюча тема злочинності в кінці 90-х, на початку 2003 року та ін.; багато говорилося про проституцію, дівчат зі Сходу, багато з яких були українками. У пресі зазвичай так і зазначалось — росіянки, українки, румунки. Багато розмов було на цю тему. Але я вважаю, що останнім часом... тема не зникла повністю, вона все ще присутня, але вона вже інша. Щось змінилось. Змінилось у сенсі, що люди про це менше говорять. Я не знаю, чи це тому що проблема зменшилась, чи тому що їй приділяється менше уваги, чи тому що існує якась таємниця і про неї не хочуть говорити, щоб ефективніше вирішити проблему. Цього я не знаю. Але у 2003 чи 2004 роках тут, в Барселоні, велось багато розмов на цю тему. Однак, протягом останніх років розмов менше.

(Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

Важливо зазначити, що у випадках наявності прямого контакту, наприклад, з роботодавцями, або у місцях високої концентрації українців, зокрема в невеликих містах, спостерігається загалом позитивне сприйняття з боку українських мігрантів, автохтонного

населення, а також місцевих та регіональних органів влади. Інакше кажучи, якщо існує близький та тривалий контакт, то саме він, а не уявлення ЗМІ формує імідж українського населення. Опитані експерти під час інтерв'ю наголошували, що українці зазвичай асоціюються з працьовитістю, освіченістю, надійністю та відповідальністю. Державні установи також мають переважно позитивне сприйняття. Наприклад, політичний діяч, що працює в місцевій адміністрації, зазначив:

Також що стосується інших контактів, які у нас були з людьми з України [а також контактів з асоціаціями], у нас завжди було враження, що українці є досить організованими, послідовними, з певним рівнем освіти. Серед них зустрічається багато осіб з високою освітою; а це також зумовлює спосіб ведення справ...

(Опитаний 2, політичний діяч; 23/03/2012)

Загалом, про українців говорять добре. Тому що вони вважаються ефективними працівниками і вони виправдовують очікування. У професійному та людському вимірі існує міцний зв'язок між українцями та іспанцями, тому що іспанці є південними європейцями, а українці — південними пост-радянськими представниками. Також людська відкритість... Ми помічаємо, що після особистих контактів з іспанцями, вони нас вже не сприймають так... так погано. Тому, можливо, еміграція цьому сприяла, створила певний імідж...

(Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

У будь-якому випадку, також потрібно зазначити, що сприйняття міграції загалом, і відповідно української спільноти, залежить від соціальних та економічних умов та бачення міграційних процесів у перспективі.

Так, я маю на увазі, що є іммігранти, які приїхали сюди, щоб залишитись. І звичайно, спочатку вони вчаться, вивчають мову. Потім вони знаходять все кращі посади. Вони створюють оптимальні умови для проживання, у них є друзі серед місцевого населення та співвітчизників.

(Опитаний 7, Асоціація; 19/04/2012)

Спостерігаючи за прикладом невеликого міста (Гісона), важко оминати той факт, що рівень безробіття там надзвичайно низький (в порівнянні з загальним рівнем безробіття в Іспанії⁹) і більшість українців в цьому муніципалітеті працюють і працювали з тих пір, як приїхали туди¹⁰.

[В Гісоні] Здається, що вони багато зробили, щоб попередити ризики, які можуть виникнути в будь-якому місці, приділяючи увагу культурним та громадським заходам. Їх співіснування та злиття, мабуть, є показовим прикладом. Але ми не можемо забувати, що зайнятість є «ефектом зближення». Якщо немає роботи, атмосфера стає напруженою, і всі відмінності стають помітнішими.

(Опитаний 8, політичний діяч; 20/04/2012)

Таким чином, зайнятість створює кращі умови для проживання і відповідно полегшує процес трудової та соціальної інтеграції. Українське та іспанське суспільство позитивно сприймають та оцінюють ці явища. Цей процес також залежить від навчання та ролі другого

9 Рівень безробіття у Гісоні становив 5.6% протягом 2011р. (за оцінками CCOO, 2011:5), в той час як середній рівень безробіття в Іспанії сягав до 21.5% (INE, 2011).

10 Згідно даних SOC протягом останніх років первинні контакти значно скоротились. Тим не менше, випадок Гісоні, де переважна більшість працівників з України підписали контракти з сільськогосподарським кооперативом, є винятком, адже така мобільність та доступ до ринку праці не можуть вважатись типовими.

покоління мігрантів, а також постійного контакту з іспанським суспільством.

Так, діти мігрантів, які зараз навчаються в школах, вільно володіють каталонською мовою, бо зростають у цьому середовищі. Але старше покоління завжди... трималось за своє коріння; це є нормальним явищем. Я вважаю, що інтеграції достатньо. Багато людей зав'язали дружбу і запросили каталонців в Україну на літній відпочинок, а потім вони ще раз повертаються туди з візитом...

(Опитаний 4, Асоціація; 27/03/2012)

Як відзначалось раніше, більшість опитаних експертів вважають вивчення мови (іспанської та каталонської) одним з показників інтеграції. Це також відображено у поглядах представників державних адміністрацій, які зазвичай вважають мову (і особливо у Каталонії) центральним аспектом соціальної інтеграції та позитивним фактором для нових можливостей працевлаштування.

Наприклад, тема каталонської мови: деяким мігрантам не потрібно було вивчати її. Інші, навпаки, виявили бажання вивчити мову. Так, в компанії, де більшість людей розмовляє іспанською, включно з українцями, вони вже можуть спілкуватись. Я вважаю, що ми побачимо зміни, і ми вже помічаємо, що курси каталонської мови переповнені, оскільки люди вважають за потрібне вивчити мову. Ринок праці тепер вимагає більшого; існує багато вакансій, для яких вимагається вільне володіння каталонською мовою.

(Опитаний 5, політичний діяч; 27/03/2012)

Представники товариств, задіяних в інтерв'ю, також усвідомлюють важливе значення мови як базової умови, що стимулює існуючі та майбутні контакти на всіх рівнях між двома країнами:

[Діти народжені тут] Вони вже каталонці; і іспанці також. Але якщо вони не втратять усвідомлення свого походження, їх освіта збагатиться, вони збагатяться. І можливо через десять чи двадцять років вони будуть працювати в міжнародному бізнесі з Україною чи США (де є чисельне українське населення) чи з Канадою... [...] І в той час як діти відвідують українські уроки, їх батьки відвідують курси каталонської
(Опитаний 10, Асоціація; 17/05/2012)

Організована участь та учасники українського громадського руху

Комунікація представників українського громадянського суспільства із державними інституціями Іспанії — важливий показник інтегрованості українських мігрантів до іспанського суспільства. Як і при аналізі інших тем (інтеграція чи громадська думка) та відповідно до результатів інтерв'ю, можна стверджувати, що глибші відносини з державними установами формуються там, де існує більша концентрація мігрантів, і є менш інтенсивними на територіях із нижчою концентрацією (наприклад, у великих містах). Однією з причин такого процесу є складність соціального контексту та розчинення українського населення і громадських організацій серед інших груп мігрантів.

Асоціації (товариства) українців є позитивним вираженням різноманітності України та власне українського суспільства. Культурні, мовні та релігійні чинники в Іспанії часто асоціюють з конкретними регіонами України (найбільш помітними є представники західної, центральної та східної України).

Віросповідання — важливе підґрунтя ідентифікації представників товариств українських мігрантів, яка має переважно об'єднуючий потенціал. Втім, релігійні відмінності час від часу ускладнюють відносини між різними групами та товариствами (і відповідно, з органами влади Іспанії). Деякі з опитаних експертів також зазначили, що розвиток та щоденна діяльність кожної асоціації, зазвичай покладені на осіб, які є найбільш відданими цілям Асоціації:

Люди часто сподіваються, що хтось інший організує захід. Адже це означає, що треба поїхати і організувати, взяти участь, витратити час та гроші, тому що ти повинен комусь зателефонувати, домовитись і таке інше... Такі люди є, але їх небагато. Існує певна інерція... так би мовити... дуже помітна тут; є люди, які є більш активними, в той час як інші не настільки задіяні, а інші приходять, щоб поспостерігати [...] Так, у багатьох випадках ми можемо сказати, що діяльність товариств залежить від керівника чи групи активних осіб.

(Опитаний 7, Асоціація; 19/04/2012)

Загалом, основна діяльність українських товариств в Іспанії зводиться до надання базової юридичної консультації, навіть якщо основний напрямок їх діяльності спрямований на збереження культури і мови. Помітною особливістю є те, що вони виконують функції, пов'язані із взаємопідтримкою та створенням мереж поза індивідуальними міграційними процесами. Всі ці чинники (насамперед ті, що стосуються надання юридичних порад) з часом видозмінились внаслідок пристосування до нових та змінених законодавчих рамок, а також до потреб і вимог населення. Хоча юридичні дії були витоком для більшості товариств, вони все ще займають значну частину їх поточної діяльності. Як зазначає президент української Асоціації:

...була необхідність в існуванні інституту, групи, асоціації для того, щоб проводити діяльність, щоб нагадувати нам про наше коріння та допомагати один одному. Саме для цього вона і була створена. Щоб ми могли присвятити себе взаємній допомозі, могли допомагати співвітчизникам у їх потребах. Чи це стосувалось адміністративних справ, чи питань, пов'язаних із здоров'ям, фінансовою допомогою, чи організації українських святкувань.

(Опитаний 4, Асоціація; 27/03/2012)

В результаті такого підходу, діяльність організацій спрямовувалась (офіційно чи неформально) на українське населення, навіть якщо вони були відкритими для інших. Нерідко, через це, вони залишаються неміченими серед загального населення. Іншими словами, основні зв'язки з населенням Іспанії формуються через культурні або фестивальні заходи, що значною мірою стосуються іміджу українців, який, насправді, розчиняється серед загальних уявлень про інші спільноти, за винятком територій з високою концентрацією мігрантів.

Я вважаю, що загалом про них (українців) існує позитивне уявлення. Звичайно, це за умови, що іспанцям відомо про спільноту, адже багато з них не знає, що серед нас є українці, і що загалом це вагома спільнота. Власне... вона не є чисельною... [...] і не є відомою. Особливістю товариств є те, що вони (українці) працюють один на одного. Я вважаю, що хоча ситуація покращується, насправді зв'язок менш інтенсивний [ніж з іншими спільнотами]. Вважаю також, що це зумовлено існуванням мереж, чи не так? Оскільки це невелика спільнота, що представляє нещодавні міграційні хвилі, гадаю саме через це вони набагато менше пов'язують себе з іспанським населенням, ніж інші іммігранти. Окремі українські мігранти тісно підтримують кон-

такти один з одним, в той час як інші уникають спілкування зі співгромадянами.

(Опитаний 1, експерт; 21/03/2012)

Відносини з державними інституціями Іспанії також підтримуються через товариства та їх представників. Загалом, опитані представники адміністрацій і асоціацій оцінили існуючі відносини як позитивні та щирі. Тим не менше, представники товариств та державних інституцій не завжди оцінювали рівень участі та структуру спілкування як оптимальні, переважно через спосіб організації та через присутність контактних осіб.

Так, ми знаємо про українську спільноту і знаємо, що вона існує, хоча у нас ніколи не було відчуття, що вони орієнтовані на розвиток відносин з адміністраціями, можливо це зумовлено тим, що ми не помічаємо чітких намірів чи тенденцій до взаємодії. Показово, що у нас немає поточних та тривалих контактів з асоціаціями, адже законно створені товариства є інструментом, за допомогою якого ми працюємо з іншими спільнотами мігрантів. Це є шляхом до створення адміністративних відносин з спільнотами.

(Опитаний 8, політичний діяч; 20/04/2012)

В цьому сенсі часто згадується проблема відсутності офіційної федерації (чи будь-якої іншої структури), яка б могла сприяти розвитку тісніших та більш ефективних відносин. Більшість опитаних експертів зазначили, що цей аспект розглядається лише як довготривалий процес.

Незважаючи на відсутність офіційної федерації де-юре, вона все ж існує. Проводяться зустрічі членів всіх асоціацій, які всі радо

відвідують. Як ми вже говорили, ініціативи з іспанської сторони від імені будь-якого офіційного органу, всіх асоціацій, які можуть мати відмінності...які на даний час, мабуть, неможливо об'єднати у федерацію, але якщо виникне ідея чи ініціатива, вони всі зустрінуться. Неформально, але ефективно. Саме тому, можливо, цей процес ще не на часі, але він вже працює та є живим організмом. [...] Так, у мене таке враження, що на даний час все розвивається за своїм природнім сценарієм. Поки що не настав час офіційної реєстрації, це природній процес, який лише рухається в тому напрямку. Але неформально він уже злагоджено працює.

(Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

Особливістю інституційних зв'язків з населенням України та представниками громадянського суспільства є відсутність конкретних планів чи програм виключно для цієї спільноти. Більшість опитаних однозначно висловились, що існує потреба в окремих, цілеспрямованих заходах для різних груп мігрантів, чи навіть, для груп мігрантів та громадян. Іншими словами, не варто робити акцент на відмінностях, пов'язаних з походженням, а навпаки, необхідно реалізовувати підходи, які можуть виступати об'єднуючим чинником та будуть адаптованими до специфіки статусу мігрантів.

Коли була створена Асоціація, це однозначно було знаком... першим знаком від міської ради. Але у нас вже були відносини, в тому сенсі, що на початку нам доводилось перекладати документи, оскільки люди прибували, приводили своїх дітей до школи.... Вони не знали багатьох речей, наприклад, правила роботи шкіл, садочків, тощо. Ми набували практичного досвіду через міську раду. Через деякий час міська рада сама запропонувала: «Чому б вам не створити таку асоціацію?» Для того, щоб ми отрима-

ли змогу розвивати більші прямі контакти і здійснювати представницькі функції...

(Опитаний 4, Асоціація; 7/03/2012)

Таким чином, очевидно, що асоціації (товариства) та державні інституції повинні докласти зусиль для стимулювання вже існуючого асоціативного руху та розвитку нової динаміки участі. В даному контексті деякі експерти також згадують про необхідність винесення відносин на новий рівень інституційного обміну.

Ще потрібно багато зробити. Як я вже говорив... винести це на новий рівень. Більша частина діяльності відбувається за рахунок людських контактів, в той час, як контактів офіційного чи інституційного рівня бракує. Необхідно посилити офіційні обміни, делегації, тощо. Також має бути більше співпраці, наприклад, наукової... До того ж, нам потрібен розмах, так, розмах. Грунт є досить міцним, ми рухаємось в правильному напрямку. Бракує розширення наших відносин. (Опитаний 3, Асоціація; 26/03/2012)

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ми погоджуємось із думкою одного з опитаних експертів, який зазначив, що «до економічної кризи Україна видавалась однією з основних майбутніх країн-постачальниць мігрантів до Іспанії» (Опитаний 9, експерт; дата 24/04/2012).

Така думка зумовлена наступним:

- культурною спорідненістю та загальним позитивним сприйняттям міграції з України та самих мігрантів у суспільстві Іспанії
- чинниками, що стимулюють міграцію з країни походження до країни призначення (соціальна та економічна ситуація, доступ до ринку праці, нелегальне становище, мережі мігрантів, інше).

Втім, з огляду на кризу, існуюче та майбутнє становище українських мігрантів виглядає непевним. Наразі не спостерігається значного збільшення кількості мігрантів, що прибувають, в той же час потоки не припинились.

З огляду на ситуацію потрібно переглянути певні аспекти міграції українців до Іспанії. В першу чергу стосовно спрощення візового режиму.

- Не дивлячись на певне покращення візових процедур, все ще існує думка, чітко виражена в деяких інтерв'ю, що деякі проблеми візової практики Іспанії потребують розв'язання.
- Одним з наслідків покращення процедури може стати зниження вартості візи за рахунок введення так званого «візового шопінгу», який існує в інших країнах шенгенської зони (наприклад, Польщі та Угорщини).

Також ми не можемо забувати про значення другого покоління мігрантів.

- Видається, що ми на правильному шляху в плані інтеграції, принаймні в контексті освіти.
- Також важливо взяти до уваги подвійну культурну модель. Збереження традицій та мови може стати важливим в процесі розвитку другого покоління мігрантів та відносин між країнами походження та призначення мігрантів.

Важливо робити акцент на помітності та різноманітності української спільноти, особливо підкреслюючи відмінності від інших спільнот зі Східної Європи.

Як вже було сказано, не вистачає досліджень, які б аналізували цю ситуацію. Існує нагальна потреба провести поглиблене дослідження про українське населення в Іспанії. Якщо брати до уваги значення української міграції в Іспанії, існуючі дослідження не є достатніми.

- Удосконалення збору та використання статистичних даних щодо вивчення кількості українського населення в Іспанії та аналіз окремих сегментів. Різниця в цифрах створює негативний вплив на можливість розвитку політики планування та адаптації.
- Потрібно реалізувати інші окремі дії щодо уявлення та знань про українську спільноту, використовуючи її позитивний імідж.
- Це також можливо досягти через збільшення кількості заходів, які підкреслюють відносини з корінним населенням.

Насамкінець, необхідно усвідомити, що існує нагальна потреба в розвитку нового етапу спільноти мігрантів.

Зокрема, це означає збільшення координації та співпраці між різними учасниками громадянського суспільства України.

УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИЙ МІГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР
Український внесок до міграційної карти ЄС на прикладі Іспанії

Як уже вказували українські асоціації, існує потреба якісних та кількісних змін в процесі обміну та розвитку відносин між Україною та Іспанією на усіх рівнях (культурному, економічному, та ін.).

Також важливо розпочати дебати в середині іспанського суспільства щодо визнання політичних прав, політичної участі українських мігрантів, що на легальних підставах кілька років прожили в Іспанії.

Мар'яна Кузьо,

Європа без бар'єрів

СУЧАСНА УКРАЇНЬСКА ЕМІГРАЦІЯ В ІСПАНІЇ

Феномен сучасної української еміграції до Іспанії набуває дедалі більшої актуальності, адже ще 20 років тому українська громада в цій країні була практично відсутня. Однак, протягом останнього десятиліття саме Іспанія поруч із Португалією та Італією стала однією з основних країн реципієнтів для українських трудових мігрантів. За офіційними даними іспанських джерел (Національного інституту статистики¹¹), станом на 2011 рік в Іспанії легально перебувають 84 391 українських громадян. Насправді ж ця цифра не відображає реальної кількості українських громадян в Іспанії.

Неофіційна статистика включає також осіб, які на момент її оприлюднення очікували поновлення свого дозволу на перебування, а також неповнолітніх громадян. Таким чином цифра може сягнути до 200 000 тисяч осіб, де вже згадані 84 391 тисячі перебувають на законних підставах, натомість у решти відсутні відповідні дозволи на перебування.

Питання міграції є доволі чутливими як і в ЄС, так і у внутрішній політиці Іспанії. Зокрема, існують переконання окремих політиків, що у випадку скасування віз для громадян України в контексті безвізового діалогу з українською владою, як ЄС так і Іспанії, варто очікувати суттєвого зростання міграційних потоків з України.

Такі настрої, окрім традиційних анти іммігрантських «фобій», підсилюються відсутністю компетентної інформації щодо суспільно-економічного «потенціалу» української громади та глибшого аналізу міграційних ризиків, що можуть бути пов'язані зі скасуванням ЄС візового режиму для України.

11 Національний інститут статистики Іспанії: http://www.ine.es/en/ine/eline_en.htm.

Натомість, як свідчать дані соціологічного опитування, виконаного Громадською ініціативою «Європа без бар'єрів», українська громада доволі успішно адаптується в іспанському культурному середовищі, стає його інтегральною складовою. Зазначене є важливим для розуміння процесу становлення сучасного соціального та етнокультурного ландшафту Європи. Втім, варто наголосити, що на сьогодні бракує фахового розуміння цих процесів та їхнього належного висвітлення в інформаційному просторі як Іспанії, так і ЄС.

Спираючись на одержані результати дослідження, можна констатувати, що сприйняття українських мігрантів в ЄС та в Іспанії має чіткий зв'язок із міграційною політикою останніх. До прикладу, сприйняття іспанцями українців до їх прибуття у країну було більшою мірою негативним, в основному через те, що початкові враження склалися на основі невинуватих та уявних побоювань. Натомість, після їх тривалого перебування в країні, таке сприйняття набрало більш позитивного характеру. Також, можна простежити виразний зв'язок між продуктивністю українських мігрантів на ринку праці Іспанії та їх сприйняттям у іспанському суспільстві. Таким чином, імідж та сприйняття іспанцями українців базується на оцінці їх діяльності у різних секторах економіки та активності у суспільному житті.

Оскільки однією із головних цілей ЄС у міграційній політиці є громадська безпека, а відповідна безпекова логіка має вплив на публічне сприйняття мігрантів, тому регіональні політичні ініціативи переважно скеровані на збереження стабільності у регіонах, зокрема мінімізацію міграційних потоків за рахунок економічного розвитку як Середземноморських країн, так і Східноєвропейських. Такий підхід відобразився у ініціативах, створених для країн Середземномор'я та Східної Європи (Союз Середземноморських країн, Східне партнерство).

У світлі цих подій, а особливо в контексті «арабської весни», що актуалізувала побоювання щодо імміграції, питання візової політики

Іспанії та інших країн ЄС, зокрема щодо майбутнього Шенгенської зони, набуло нового звучання, спричинивши активні дискусії в європейських медіа зокрема й щодо напливу мігрантів із Східної Європи. Такий перебіг подій створює загалом негативне тло для інтенсифікації діалогу між Україною та Європейським Союзом з лібералізації візового режиму.

Як відомо, для України перспектива одержання безвізового режиму у відносинах з ЄС стала реальністю з листопада 2010 року, коли Україні було надано План дій з візової лібералізації (далі, — План дій). У даному документі містяться завдання, які Україна повинна виконати з метою наближення перспективи безперешкодного пересування українських громадян країнами Шенгену без віз. Одним з пріоритетів реалізації Плану дій є розв'язання ряду питань саме у міграційній сфері. Єврокомісії доручено підготувати «оцінку ризиків» міграційної політики України, яка впливатиме на терміни скасування віз. Відтак, позитивний імідж українських мігрантів та їх активність у іспанському суспільстві (як і в інших суспільствах країн-членів ЄС) виступає важливою складовою формування ефективної візово-міграційної політики щодо українців.

Метою даного дослідження є визначення рівня інтеграції української громади в іспанське суспільство, надання характеристики соціального належності українців, їх територіального походження та географії проживання, визначення проблем, з якими найчастіше стикаються українські громадяни, рівень їх захищеності та правовий статус.

Статистичні дані, зібрані під час опитування українських трудових мігрантів в Іспанії складають кількісні показники, систематизовані у вигляді чотирьох блоків:

- Соціо-демографічний, що включає такі елементи як стать, вік, регіон походження мігрантів, територія проживання українських мігрантів в Іспанії, рід занять до виїзду з України та рівень освіти;

- Соціально-статусний склад: причини виїзду та місце працевлаштування в Іспанії, мета перебування у країні, послуги якими скористались мігранти для виїзду за кордон, рівень знання іноземних мов до та після еміграції, а також період перебування;
- Правовий статус та рівень захищеності.
- Наслідки перебування та плани на майбутнє.

Джерельну базу дослідження становлять результати опитувань більше 100 українських мігрантів та одержано 89 інтерв'ю, на основі яких були зроблені наведені нижче висновки. Опитування стало можливим за сприяння українських громадських організацій в Іспанії, їх асоціацій, Генерального консульства України в Барселоні, представників духовенства та прочан УГКЦ.

Під час дослідження, організаторами інтерв'ювання робився акцент на Каталонії, де було опитано більше половини респондентів. Крім того, респондентами погоджувались стати переважно представники організованих спільнот вихідців з України, тоді як значна кількість українців живе поза пунктами зосередження мігрантів, що не підтримують зв'язків ані з громадськими, ані з релігійними організаціями українців.

З метою визначення рівня інтеграції української громади в іспанське суспільство та ступеня міграційних загроз для Іспанії, кожна складова із чотирьох вищезгаданих блоків аналізуватиметься окремо на основі результатів соціологічного опитування. У цьому контексті варто розпочати із аналізу характерних рис українських мігрантів як таких, зокрема їх рівня освіти, роду занять до виїзду у країну призначення, тощо. Саме ці фактори мають значний вплив для подальшої адаптації та інтеграції українських громадян, навіть якщо вони у більшій мірі присутні на ринку праці як низькокваліфіковані робітники. Кваліфікація та професійні навички працівників виступають відчутним фактором інтеграційної спроможності мігрантів, сприя-

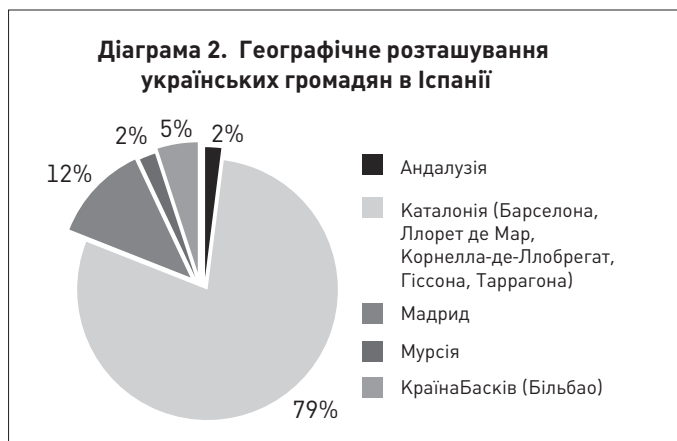

ють швидшому подоланню соціокультурних бар'єрів та їх глибшій інтеграції у приймаючій країні.

Соціально-демографічні особливості української міграції в Іспанії

Згідно отриманих даних, у середовищі опитаних домінують вихідці із Західної України. Питома вага жителів Західної України (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Хмельницька, Рівненська, Волинська області) становить 89% (Діаграма №1). Натомість, кількість українських іммігрантів з центральних та південно-східних регіонів (Київська, Сумська, Харківська області) складає 11%. Високий відсоток міграції з регіонів Західної України в Іспанію спричинений тривалою традицією еміграції, котра є наслідком поєднання багатьох чинників, зокрема географічних, соціальних та історичних.

У діаграмі 2 наведено дані географічного розташування опитаних українських мігрантів на території Іспанії. Як показують дані у таблиці, регіоном найбільшої концентрації опитаних мігрантів з України є Каталонія, один з найважливіших індустриально-аграрних регіонів в Іспанії, за нею ідуть Мадрид, Країна Басків (Більбао) та Мурсія.

Аналізуючи географію проживання українців на території Іспанії загалом можемо спиратись на офіційні дані Іспанського національного інституту статистики (Таблиця 3). Помітно, що окрім Каталонії (17071), досить велика кількість українців проживає в Андалузії, Окрузі Валенсія та у Мадриді.

Таблиця 3	Обидві статті
	Загалом
Україна	
Андалузія	12348
Арагон	2034
Астурія	709
Балеарські острови	1421
Канарські острови	718
Кантабрія	846
Кастілья-Леон	1199
Кастілья-Леон	3905
Каталонія	17071
Округ Валенсія	15428
Естремадура	249
Галісія	520
Мадрид	19804
Мурсія	6684
Наварра	1328
Країна Басків	1710
Ла Ріоха	335
Складено за даними Revision del Padron municipal 2011. Datos a nivel nacional, comunidad autonoma y provincia/Fuente: Instituto Nacional de Estadística/	

Таблиця 4 вміщує показники щодо віку, статі та рівня освіти опитаних українців. Переважно, середній вік українських мігрантів становить 31-40 років (38%). На основі проведеного аналізу даних можна стверджувати, що українську громаду в Іспанії у більшості представляють жінки — 55%. Хоча, розрив у 5% свідчить про практично статистичну рівновагу між чоловіками та жінками. Переважна більшість мігрантів мають вищу (49,4%) та середню освіту (31%). Результати таких даних свідчать про досить високий кваліфікаційний рівень українців, котрі шукають рівних можливостей у доступі до праці та намагаються знайти роботу за фахом. Однак, успіх таких

зусиль неможливий без відповідного рівня адаптації: наявності базових мовних навичок, соціальної захищеності та рівних можливостей мігранта в країні перебування.

Таблиця 4	
Середній вік — 31-40	38 %
Стать — чоловіча/жіноча	45%/55%
Освіта	Вища — 49,4% Середня — 18,4% Середня спеціальна — 31% Початкова — 1,15

Так, значна кількість представників української громади, до виїзду в Іспанію, в Україні виконували кваліфіковану або висококваліфіковану роботу (педагоги, економісти, інженери, медики, робітники аграрного сектору, держслужбовці); натомість як свідчать дані, в Іспанії вони виконують низькокваліфіковану роботу, яка не потребує спеціальних знань, навиків, чи-то освіти (Діаграма 5).

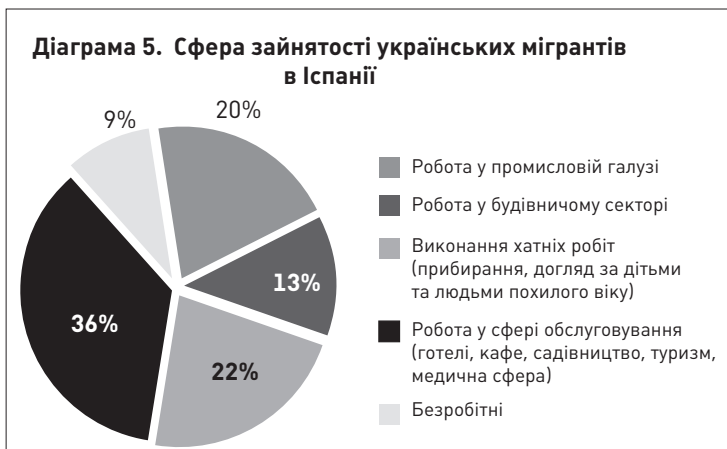
За цим напрямком, варто умовно виокремити два сектори зайнятості українських мігрантів на ринку праці в Іспанії — «явний» та «прихований». У першому випадку йдеться про роботу у будівельному та індустріальному секторах, де відносини між роботодавцем та працівником характеризуються достатньо високим рівнем незалежності останнього від працедавця. Роботодавець за таких обставин зацікавлений всіляко сприяти в отриманні робітником дозволу на легальне проживання та працю. Відомо, що саме такі сектори часто підлягають перевіркам з боку іспанських органів влади, тому працедавці намагаються забезпечити робітників усіма необхідними документами для легалізації їх статусу на території Іспанії. Та часто буває, що після завершення контракту чи-то

дозволу на перебування, наймані працівники без заперечень роботодавців залишаються працювати у якості нелегалів, погоджуючись на виконання важких робіт.

Натомість, роботу у сфері обслуговування та виконання хатніх робіт можна визначити як «прихований» сектор зайнятості трудової міграції. Часто робота в цьому сегменті ставить мігранта у залежність від працедавців, так як саме від останнього залежить чи отримає робітник дозвіл у країні перебування, чи ні. Українці нерідко працюють без укладення відповідних робочих контрактів, відтак їм важче сформувати відповідний пакет документів, що містив би усі правові підстави для отримання дозволу на проживання у приймаючій країні. До цієї категорії можна віднести хатніх робітниць, що доглядають за дітьми та людьми похилого віку, які у більшості випадків проживають та працюють у помешканні працедавця.

На сьогодні ринок праці в Іспанії не потребує розширення, як і не має попиту на висококваліфікованих робітників із країн Східної Єв-

ропи, оскільки попри присутність української громади, в Іспанії перебувають також мігранти з Румунії та Болгарії та інших країн Східної Європи, рівень освіти котрих є теж достатньо високим. Таким чином на ринку праці відбувається свого роду конкуренція поміж громадами зі Східної Європи.

Соціально-статусний склад. Причини виїзду за кордон та практична організація імміграції українських громадян

Даний блок містить аналіз основних причин, котрі спонукали людей виїхати за кордон, мету їх перебування та послуги (окрім роботодавців та консульства), якими вони скористались для того, щоб емігрувати. Спираючись на отримані дані (див. Таблицю 6), основні причини, що підштовхнули людей виїхати за кордон можна розділити на мікро- та макро- фактори. У першому випадку — це особиста мотивація мігранта, у другому ж — відсутність можливостей працевлаштування та перспектив в Україні, низький рівень заробітної плати, економічна та політична нестабільність.

В цілому ряді випадків виїзд українців за кордон пояснюється здебільшого економічними причинами. Таким чином, з даних таблиці можемо побачити, що макро-фактор української еміграції в Іспанію був визначальним. Серед мікро- факторів можна виокремити наступні чинники: потреба придбання житла в Україні або ж заснування малих та середніх підприємств, фінансова підтримка членів родини, котрі часто не працевлаштовані або ж отримують низьку заробітну плату в Україні, а також висока оплата за навчання дітей, допомога дорослим дітям і внукам та інше (див. Таблицю 6).

Таблиця 6			
Низька заробітна платня	Відсутність роботи	Створення сім'ї	Незадоволення політичною ситуацією
69%	17,24%	8,04%	3,44%
Інше: Зміна податкового законодавства, відсутність житла, низька пенсія, відсутність перспектив працевлаштування за фахом, возз'єднання сім'ї, мовна практика, навчання, тривала затримка заробітної плати, лікування дітей (2, 28 %).			

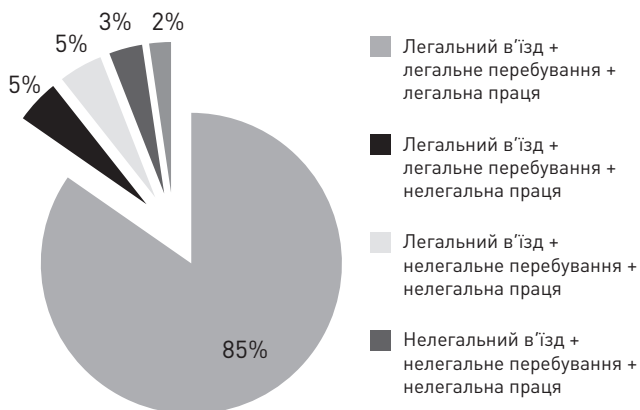
Правовий статус українців в Іспанії та їх мета перебування

Пошуки українцями шляхів виїзду до Іспанії різняться. До прикладу, на початку дев'яностих років минулого століття єдиною можливістю виїзду на роботу за кордон були нелегальні агенції по працевлаштуванню за кордоном. На сьогодні такі умови не задовольняють абсолютну більшість шукачів роботи з України. Як свідчать результати опитування (Діаграма 7) більшість українців шукають легальних шляхів виїзду за кордон, як і вважають принциповим для себе працювати на законних підставах. Такі дані підтверджують відповіді, отримані під час опитування переважної більшості респондентів.

Діаграма 7. Статус українських мігрантів в Іспанії

Діаграма 8. Наскільки важливим для мігранта є його легальне перебування в Іспанії

Відтак, як видно із даних діаграми 7 на запитання яким є правовий статус респондента, абсолютна більшість опитаних прибули в Іспанію легальним шляхом, проживають на законних підставах на території Королівства та легально працевлаштовані –85%. Частка тих, котрі не порушивши візово-міграційних правил на в'їзд, перебувають на законних підставах, однак не зуміли легально влаштуватись на роботу, становить всього лише 5%.

Кількість осіб, котрі у всіх відношеннях перебувають у нелегальному статусі складає 3%. Більше половини опитаних українців в Іспанії вважають для себе принциповим питанням проживати легально та користуватись на рівних умовах можливостями доступу до ринку праці (Діаграма 8). При цьому 20% опитаних за певних обставин, а в основному — це вкрай складні сімейні фінансові труднощі або ж проблемі із здоров'ям когось із родини, відповіли, що погодились би проживати нелегально.

Іншою позитивною тенденцією, яку можна прослідкувати на базі отриманих даних — це кількість мігрантів, для яких легальний статус їхньої роботи є принциповим питанням та надійним важелем у захисті своїх прав як мігранта. Так, на запитання чи є легальний статус роботи важливим для респондента, більшість відповіла, що отримання такого статусу є для них принциповим — 58,6%. Однак, досить високий відсоток опитаних готові працювати на нелегальній основі в силу вищезгаданих матеріальних та сімейних обставин — 38%. Серед решти опитаних, 2,3% не надають цьому великого значення, а 1,1% опитаних не змогли відповісти на дане запитання (див Діаграма 9).

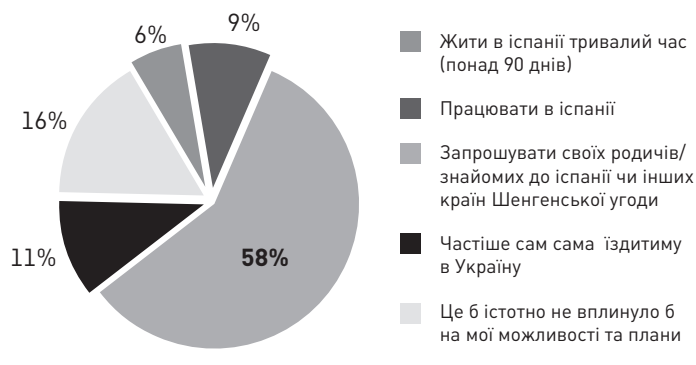

Цікавими виявились і відповіді респондентів на таке запитання: якщо візи для українців будуть скасовані, чи в такому випадку це матиме позитивний або ж негативний вплив на їх правові можливості в Іспанії чи інших країн Шенгенської угоди — 66,7%. Натомість, для осідання в Іспанії, безвізовим рухом скористались би всього лише 6,9 % громадян України. Безперешкодним пересуванням як засобом працевлаштування скористалося б 10,3% опитаних. (Більше див. Діаграму 10).

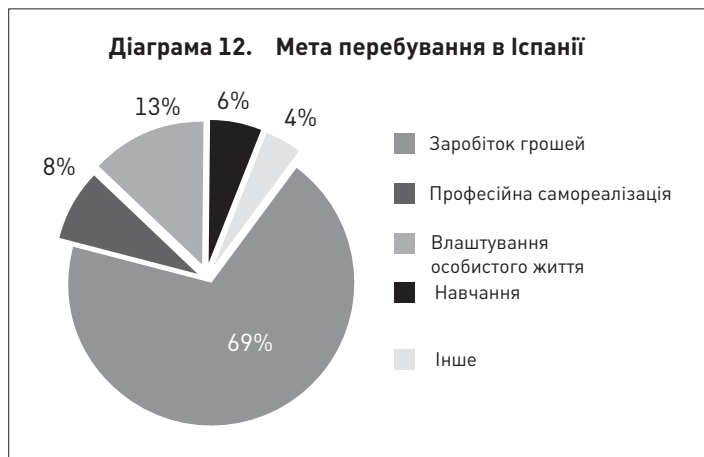
Діаграма 10. Якщо візи для українців будуть скасовані, чи вплине це на Ваші правові можливості

Базуючись на вищенаведених даних можемо констатувати, що переважно українці переорієнтовуються на виключно легальні форми працевлаштування та виїзду за кордон, а також, попри труднощі із отриманням віз, усіляко шукають легальних шляхів виїзду та працевлаштування в Іспанії.

Щодо послуг, якими скористались українці для виїзду в Іспанію, в основному, українцями використовувались міжособистісні зв'язки, допомога родичів, друзів, котрі вже перебувають за кордоном або ж колись проживали там (діаграма 11).

Чи ставлять собі за мету українські мігранти залишитись у приймаючій країні та якою є їх основна ціль перебування в Іспанії показують дані у Діаграмі 12.

Отож, як видно із даних діаграми 12, неналежний рівень оплати праці, організацією відбору і просування кадрів у країні та відчуття недостатньої соціальної захищеності стали основним поштовхом для українців у пошуках кращих умов для самореалізації та задоволення потреб їхніх сімей за кордоном. 69% українських громадян виїхали за кордон з метою покращення фінансових можливостей своїх родин. 8% респондентів вбачають в Іспанії можливість професійної само-реалізації. Цікавим виявився відсоток людей, які емігрували з метою налагодження особистого життя — він становить 13%.

Важливо відзначити, що абсолютна більшість опитаних українців мають право на працю 87,4%, такого права не мають лише 11% респондентів. З яких 4,6 % опитаних причиною відмови вважали суворі та незрозумілі умови отримання такого дозволу; 1,1 % стверджували, що їхні роботодавці не були зацікавленими у наданні такого дозволу; 3,4% не робили жодних спроб для отримання дозволу на роботу в силу того, що термін дії їхньої візи зікінчився; 2,3% — не мали належних документів для оформлення відповідного клопотання.

Таблиця 13: Офіційна статистика загальної кількості українців, що отримали дозвіл на постійне місце проживання

Рік	Кількість осіб
31-12-2009	72.837
31-03-2010	73.350
30-06-2010	68.281
30-09-2010	66.834
31-12-2010	71.541
31-03-2011	74.297
30-06-2011	75.838
30-09-2011	76.140
31-12-2011	76.434
31-03-2012	77.217

Таблиця 13. Складено за даними Revision del Padron municipal 2011. Datos a nivel nacional, comunidad autonoma provincia/Fuente: Instituto Nacional de Estadística/

Українці почали виїжджати до Іспанії ще на початку дев'яностих років, однак на той час потік міграції був незначним. На сьогодні серед опитаних домінують мігранти, які вже перебувають понад три роки (90,1%), кількість осіб, що перебувають від двох до трьох років становить 3,5%, до півроку — всього лише 1,1 %.

Серед найпоширеніших проблем українських мігрантів в Іспанії можна виокремити мовну, а також проблеми, пов'язані з пошуком житла, процедури легалізації, здоров'я, належної оплати праці та виплати зарплатні загалом. Важливо підкреслити, що найгострішою все ж виявилась проблема із знанням мови країни-перебування. На час виїзду з країни іспанською мовою володіли лише 15% опитаних (таблиця 14). Незнання іспанської мови, нерідко, стає причиною нестачі практичної інформації, якої потребують мігранти, що в свою чергу робить їх як і правове, такі соціально-культурне становище вкрай важким. На додаток до цього, українці часто стикаються із труднощами психологічного характеру, як-от розставання з сім'єю, ностальгія за Батьківщиною, нове культурне середовище країни тощо.

Проте, за час свого перебування, іспанською мовою оволоділо вже 81,6% (таблиця 15). Аналіз рівня знання мов за час перебування у країні дає нам змогу говорити про доволі успішну інтеграцію українців в іспанське суспільство.

Таблиця 14. Якою іноземною мовою ви володіли на момент виїзду ?	
Іспанською	15%
Англійською	24,1%
Каталонською	1,1%
Іншою	25,3%
Жодною з перелічених	51,8

Таблиця 15. Якою іноземною мовою ви оволоділи за час перебування в Іспанії?	
Іспанською	81,6%
Англійською	5,7%
Каталонською	32,2%
Іншою	4,6%
Жодною з перелічених	4,6%

Соціально — економічні проблеми українських мігрантів

В першу чергу йдеться про негативний вплив економічної кризи, що проявився не лише у скороченні робочих місць, але і в спробах центрального уряду Іспанії запровадити більш суворі законодавчі норми для закордонних працівників. Зокрема, щодо запровадження нових правил сплати соціальних податків, — на сьогодні їх має сплачувати роботодавець, що суттєво ускладнює життя тим, хто має погодинну роботу та працює у кількох роботодавців.

Результати опитувань вказують (Діаграма 16), що із проблемами оплати праці українці в Іспанії стикаються доволі часто. Більше того, незаконне перебування українців на території Іспанії позбавляло їх основних прав. Причина такого стану речей в постійному остраху нелегальних мігрантів бути затриманими поліцією, відповідно вони не можуть звернутись за медичною допомогою (близько 11% опитаних мали проблеми із здоров'ям (див. Діаграму 16).

Разом з цим, незважаючи на наслідки економічної кризи, за словами президента Асоціації Українців в Іспанії Михайла Петруняка:

«В Іспанію прибуває все більше українських мігрантів, багато з яких переїжджають з Португалії, куди зовсім нещодавно емігрувало багато робітників з Бразилії та Африки, витісняючи українців із ринку праці».

Незважаючи на факт втрати роботи, українці все ж залишаються в Іспанії. Як зазначав пан Петруняк, більшість українців віддають перевагу працювати за меншу зарплатню у приймаючій країні, аніж повернутись в Україну. Також Михайло Петруняк наголошує:

«простіше пережити часи кризи в Іспанії, де можна знайти хоча б якусь роботу».

Ті, котрі повертаються назад в Україну, зрідка знаходять роботу. Як зазначив один із респондентів Володимир, котрий повторно повернувся в Іспанію:

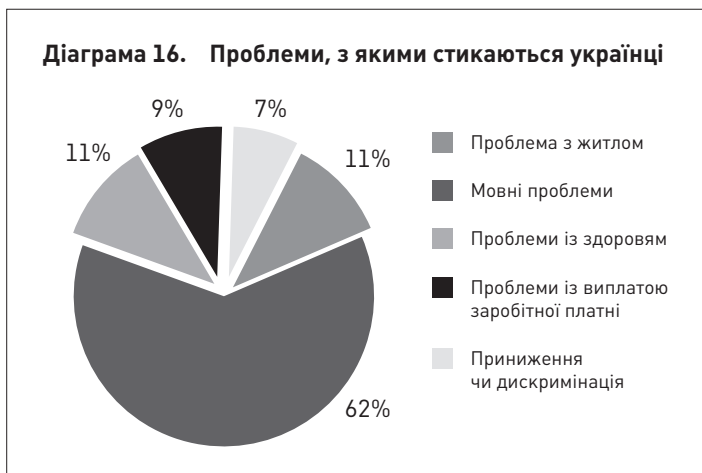

«Криза, звичайно, має вплив на повсякденне життя громадян, однак він, цей вплив, не настільки відчутний як в Україні. Більше того, в Україні постійно побуває хаос та мають місце скандали в політичному житті. В Іспанії у цьому відношенні спокійніше. Ціни можуть підвищуватись, та не у таких швидких темпах як це відбувається в Україні. Зараз практично усі мої знайомі, котрі планували після повернення залишитись в Україні, знову виїхали до Іспанії та намагаються отримати легальний статус перебування» — додав він.

За словами більшості опитаних, вони б не проти повернутись в Україну у випадку, якщо б в Україні були створені належні умови для реінтеграції українців після повернення з-за кордону та був присутній більш жвавий ринок праці.

Іншою не менш важливою проблемою на котру вказували респонденти виявилась відсутність соціальних гарантій у випадку їх повернення додому, суттєві труднощі у спілкуванні з українськими офіційними органами у місцях походження мігрантів.

Діаграма 16. Проблеми, з якими стикаються українці

Плани українських мігрантів на майбутнє

Попри все, навіть в умовах економічної та соціально-політичної кризи, поруч із усіма наявними проблемами, лише 8% із опитаних планують залишитись в Іспанії назавжди, натомість 71,3% вагаються із прийняттям такого рішення. Залишитись ще на три роки виявило бажання 5,7% (див. таблицю 17).

Якщо українці планують повернутися, то в основному будуть займатись попереднім видом своєї діяльності — 13,8%, 4,6% — відкриють власний бізнес, 1,1% — поїдуть повторно до Іспанії; 3,4% повернуться додому і житимуть на зароблені гроші. Ще не визначились із тим, що робитимуть далі 32,2% респондентів. Досить високий відсоток людей, яким було важко визначитись із відповіддю — 42,5%.

Менше півроку	2,3%
Від півроку до року	2,3%
Від року до двох	5,7%
2-3 роки	3,4%
Понад 3 роки	5,7%
Завжди	8%
Важко відповісти	71,3%

Переважно опитані зазначали, що прямуючи в Іспанію у пошуках роботи вони спершу мали за ціль заробити певну суму грошей, а по вирішенні своїх матеріальних проблем повернутись в Україну. Однак, з плином часу вони поступово освоюють, а згодом і звикають до інших стандартів життя, змінюють своє сприйняття до Іспанії та її місцевих жителів (переважна більшість українців сприймають Іспанію позитивно — близько 80% опитаних), створюють сім'ї, знаходять знайомих та друзів, а згодом роблять все можливе для того, щоб члени їх сімей перебрались до Іспанії, купуючи нерухомість та

створюючи власні підприємства і т.д. Згодом вони інтегруються в іспанське суспільство і їм стає дедалі важче повернутись додому, так як соціально-економічна криза в Україні все ще триває.

Як показують дані Діаграми 18, для того, щоб вирішити свої проблеми на території Іспанії, мігранти в основному звертаються до своїх родичів та знайомих, а також до місцевих органів самоврядування Іспанії. Не менш важливим джерелом допомоги для українців становлять українські релігійні осередки, а також українські асоціації. Близько 62% звертались до відповідних представницьких установ України за допомогою у вирішенні своїх поточних проблем, в той час як 37,9% — загалом не робили таких спроб.

Коли йдеться про пошуки механізмів захисту чи підтримки, то їх виявилось обмаль. Найчастіше люди звертались до консульських

установ України у Барселоні та Мадриді з проханням вирішити такі проблеми як:

продовження дії та заміни паспортів, необхідність запису дітей у паспорт та отримання дозволу на вивіз дітей з України, оформлення до-ручень, тимчасового в'їзду в Україну на автомобілі, реєстрацію смерті осіб, сприянню надання приміщення для розташування українських шкіл, а також питань, пов'язаних з консульським обліком. Якщо говорити про рівень підтримки та оцінку діяльності консульських установ, відповіді респондентів виглядають наступним чином: достатню допомогу від Консульства отримало близько 37,9%, натомість 14,9 % за словами опитаних не отримали належної підтримки, 24,1 % не змогли визначитись із відповіддю. Градація оцінки діяльності Кон-сульства України в Іспанії за даними опитаних мігрантів міститься у таблиці 19.

Таблиця 19. Якщо маєте досвід спілкування з Консульством України в Іспанії, оцініть його діяльність за 5-ти бальною шкалою, де 1 — це найгірший бал, а 5 — найкращий, 6 — важко відповісти

1	10,3%
2	20,7%
3	23%
4	13,8%
5	3,4%
6	11,5%

Відтак, спираючись на дані, отримані під час опитування можемо говорити, що у більшості випадків люди намагаються вирішити свої проблеми звертаючись до знайомих та родичів, а вже тоді до церкви та консульської установи.

Незаперечне значення для зміцнення української громади мають українські асоціації, створені українськими мігрантами в Іспанії. На сьогодні в Іспанії існує більше 17 українських асоціацій. Йдеться перш

за все про Асоціацію українців в Каталонії «Червона Калина» (керівник Володимир Петрущак, м.Барселона), Асоціацію українців у місті Гессона (керівник Андрій Сухляк) та організацію «Схід-Захід» (керівник Володимир Федюк), Асоціація «Україна» (м. Валенсія, керівник Михайло Петруняк); Асоціація «Співвітчизники» (м. Овьедо, керівник Вадим Плотніков); Асоціація українських робітників та професіоналів в Іспанії „Україна» (м. Уельва, президент Микола Чернецький); Асоціація «Союз іммігрантів» (м. Вільяробледо, президент Василь Борсук); Асоціація українців «Співвітчизники» (м. Лас-Пальмас-де-Гран-Канарія, керівник Петро Ротар); Асоціація «Іспано-український альянс» (м. Фігерес, президент Олена Альварес-Мізенцева), Асоціація українців у провінції Аліканте «Славутич» (м. Аліканте, президент Антоніна Добровольська).

Кожна із названих асоціацій у міру своїх можливостей намагається долучатись до громадського та культурного життя української спільноти в Іспанії. Не менш важливе місце у житті української спільноти в Іспанії займає і УГКЦ, що має велику об'єднавчу силу та відіграє важливу роль у збереженні ідентичності українців та їх соціальної адаптації на території Іспанії. Українські емігранти піклуються про збереження своїх мовних, культурних та духовних традицій, шляхом створення різних товариств, недільних українських шкіл та гуртків.

Українці намагаються активно представляти інтереси громади в органах місцевого самоврядування з метою підвищення рівня соціального захисту громадян України. В умовах еміграції українці, поступово інтегруючись до іспанського суспільства, вивчають мову, звикають до нових умов і стандартів життя та докладають всіляких зусиль для вдосконалення свого професійного рівня у країні перебування. Разом з тим вони і не втрачають зв'язку із своєю країною, зберігаючи при цьому культурне та духовне надбання Батьківщини. Співпрацюючи з місцевими органами влади, представники української громади намагаються відстоювати права українців, посилюю-

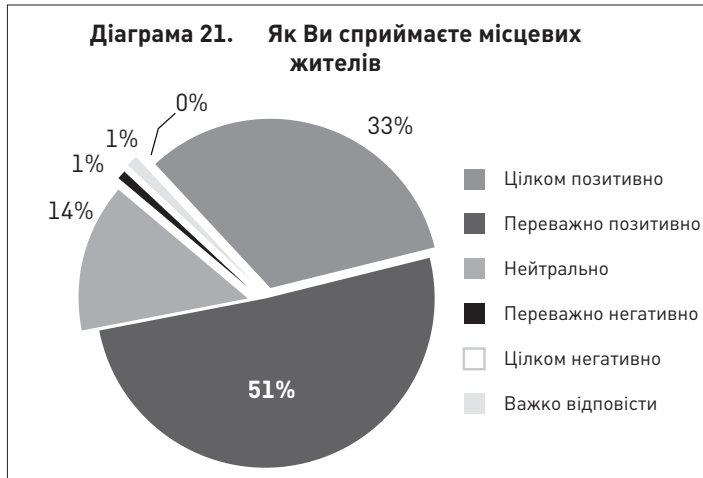

чи таким чином вплив на вирішення проблем, пов'язаних із життям української громади.

В дев'яності роки поштовхом для міграції українців стали соціально-економічні проблеми в Україні після розпаду Радянського Союзу. Характерною рисою української міграції була її нелегальність однак, як засвідчують дані опитування, на сьогодні така тенденція змінюється, набуваючи позитивної динаміки. Українці переважно шукають легальних шляхів виїзду за кордон та вважають принципово для себе працювати на законних підставах. Відбувається також і переорієнтація на виключно легальні форми працевлаштування та виїзду за кордон.

Як показують дані Діаграми 20 та 21, представники української діаспори мають переважно позитивне ставлення до Іспанії та її жителів, а також в основному доброзичливо відгукуються про умови перебування та належне забезпечення їх прав на території Іспанії. (див діаграма 20).

Висновки про те, як сприймають українці Іспанію та її соціальний устрій відносно іммігрантів після їх тривалого перебування на території Іспанії можна зробити з аналізу даних, вміщених у діаграмі 22.

Відтак, у 46% опитаних після тривалого перебування на території Іспанії змінилось сприйняття Іспанії у позитивну сторону, натомість у 9,2% респондентів ставлення погіршилось. Достатньо високий відсоток опитаних в силу різних обставин не змінили своє сприйняття до приймаючої країни та її жителів — 27 %.

Багато з українських мігрантів вказували і на те, що на Батьківщині важче відчуття себе захищеним з боку влади з точки зору захисту прав, свобод та гідності людини (див. Таблицю 23).

Таблиця 23. Чи маєте Ви, працюючи в Іспанії, відчуття захищеності з точки зору захисту прав, свобод, людської гідності?	
Так	77%
Ні	5,7%
Важко відповісти	17,2%
Де Ви більше відчуваєте себе захищеними з точки зору захисту прав, свобод, людської гідності?	
В Іспанії	67,8%
В Україні	6,9%
Важко відповісти	25,3%

З точки зору припливу робочої сили, інтеграція мігрантів в суспільство приймаючої країни становить ключ до вигідної імміграції. Саме ринок праці є особливо важливим у цьому контексті, оскільки містить також і інші ознаки інтеграції, зокрема такі як мовна культура та мовні навички іммігрантів. Оскільки, зв'язок поміж публічним сприйняттям українських мігрантів та імміграційною політикою діє на засадах взаємності: недостатній рівень інтеграції мігрантів у суспільство приймаючої країни має вплив на сприйняття та навпаки. Негативне публічне сприйняття громади та стереотипи роблять інтеграцію мігрантів в рази складнішою. Тому, відповідальність при взаємодії лежить на обох сторонах — мігранти повинні прикладати більше зусиль для більш тісної інтеграції, в той час як приймаюча

країна повинна поглибити інтеграцію мігрантів, створивши рівні та гідні умови для розвитку спільноти. Також, останнє передбачає реформування ринку праці, який би надавав також і рівні можливості працевлаштування на території Іспанії.

Про те, як сприймають українці жителів Іспанії можна визначити спираючись на психологічний портрет іспанців, складений українськими мігрантами. Так, на думку опитаних, іспанці бачать українців в основному як товариських, емоційних, добрих, уважних, працелюбних, щирих та тверезомислячих. Натомість, іспанці (з погляду українців) характеризують українців як товариських, добрих, чесних, щирих та працелюбних. З таблиці 24 можемо побачити, що переважає взаємне позитивне сприйняття обома сторонами.

Таблиця 24. Оберіть із переліку ті риси, якими б ви описали іспанців.		Оберіть із переліку ті риси, якими, як ви думаєте, характеризують іспанці українців.	
Товариські	60%	Товариські	46%
Чесні	9,2%	Чесні	22%
Добрі	36,8%	Добрі	28,7%
Уважні	20,7%	Уважні	15%
Працелюбн	15%	Працелюбні	71,2%
Щирі	17,2%	Щирі	15%
Тверезомислячі	11,5%	Тверезомислячі	8%
Адаптивні	12,6%	Адаптивні	31%
Замкнуті	5,7%	Замкнуті	10%
Байдужі	1,1%	Байдужі	1,1%
Недоброзичливі	0%	Недоброзичливі	3,4%
Зарозумілі	12,6%	Зарозумілі	3,4%
Ліниві	8%	Ліниві	2,3%
Хитрі	17,2%	Хитрі	11,5%
Емоційні	33%	Емоційні	3,4%
Принципові	13,8%	Принципові	5,7%

ВИСНОВКИ

Оскільки налаштованість на легальну працю і легальне перебування є домінуючим серед усіх груп українських мігрантів в Іспанії, побоювання щодо значного зростання нелегальної міграції (зокрема в контексті майбутнього скасування віз для короткострокових візитів) можна вважати перебільшеними.

Позитивною тенденцією можна вважати збільшення кількості осіб, котрі отримали дозвіл на перебування та працевлаштування на території Іспанії, що віддзеркалює чітко виражений попит на легальну працю, і певну готовність місцевого уряду йти на зустріч такому попиту.

Вихідці з України у переважаючій більшості не становлять загрозу для Іспанії, натомість їх можна розглядати як міграційний ресурс для іспанського ринку праці, особливо у тих сегментах, в яких жителі приймаючої країни не виявляють достатнього бажання працювати.

Базуючись на загалом позитивному сприйнятті українських мігрантів в Іспанії, можна стверджувати, що вихідці з України є важливим ресурсом поліпшення іміджу України в країнах ЄС. При цьому необхідно посилити роботу щодо формування позитивного образу української громади як частини європейського суспільства.

На наш погляд, в контексті вирішення ключових ризиків, пов'язаних з українськими мігрантами, варто посилити, а в більшості випадків започаткувати, діалог поміж обома країнами у найбільш проблемних сферах. Такий діалог міг би сприяти налагодженню та координації роботи НУО та асоціацій щодо вирішення проблем мігрантів, легалізації їх статусу та захисту. Важливо щоб у цьому діалозі були задіяні ті регіони Іспанії, де перебувають найбільше українців та відповідно ті регіони України, звідки виїхала найбільша кількість українців.

В обох країнах до діалогу варто залучати регіони, органи місцевого самоврядування, неурядові організації, торгові палати, фінансові, академічні та медичні інституції, університети та підприємницькі асоціації. Мета діяльності має полягати у створенні стабільного децентралізованого міжінституційного діалогу, як свого роду майданчику з питань міграції, можливих ризиків та виправданих або ж невинуватих побоювань, пов'язаних з міграцією, а також питань дотичних до лібералізації візового режиму для України. Більше того, учасники діалогу будуть займатись розробкою стратегій розвитку співпраці між регіонами України та Іспанії та слугуватиме каналом поширення і обміну знаннями та кращими практиками між Україною та Іспанією.

ПРО «ЄВРОПУ БЕЗ БАР'ЄРІВ»

Громадську ініціативу «Європа без бар'єрів» створено у 2008 році на основі однойменного всеукраїнського консорціуму громадських організацій та аналітичних центрів з метою консолідації зусиль громадських активістів та експертів, спрямованих на усунення перешкод свободи пересування в Європі.

Учасники ініціативи спільно здійснюють як дослідницьку, так і адвокаційну діяльність, зокрема, моніторинг видачі віз громадянам України консульствами країн ЄС, оцінюють якість імплементації Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС, здійснюють моніторинг Плану дій з візової лібералізації Україна-ЄС та лобіюють внутрішні реформи, пов'язані із необхідністю досягнення Україною критеріїв безвізової країни в відносинах з Європейським Союзом.

Створення та функціонування громадської ініціативи підтримано Міжнародним фондом «Відродження».

Україна, 01034,
Київ, вул. Володимирська, 42, офіс 21
тел./факс.: (+38044) 2308376

www.novisa.org.ua

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

